

УДК 336.7

Гаврилюк В.М.

кандидат економічних наук

Подільського державного аграрно-технічного університету

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

MECHANISM OF REALIZATION OF FINANCIAL LEASING IN AGRICULTURE

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано механізм реалізації фінансового лізингу в сільському господарстві. При цьому здійснено аналіз наукових підходів до розуміння вказаного механізму, його ролі, значимості для практичного використання. Проведено розгляд етапів механізму фінансового лізингу, що формують алгоритм дій лізингової угоди. Означено обов'язки співробітників відділів і служб лізингової компанії в механізмі реалізації фінансового лізингу, а також зроблено моніторинг низки етапів механізму фінансового лізингу.

Ключові слова: лізинг, фінансовий лізинг, лізингодавач, лізингодержувач, лізингова операція.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализирован механизм реализации финансового лизинга в сельском хозяйстве. При этом осуществлен анализ научных подходов к пониманию указанного механизма, его роли, значимости для практического использования. Проведено рассмотрение этапов механизма финансового лизинга, которые формируют алгоритм действий лизинговой сделки. Отмечены обязанности сотрудников отделов и служб лизинговой компании в механизме реализации финансового лизинга, а также сделан мониторинг ряда этапов механизма финансового лизинга.

Ключевые слова: лизинг, финансовый лизинг, лизингодаватель, лизингополучатель, лизинговая операция.

ANNOTATION

The article analyzes the mechanism of realization of financial leasing, in agriculture. In this case the analysis of scientific approaches to understanding the mechanism, its role, importance for practical use. The stages of the financial leasing mechanism, which form the algorithm of the leasing transaction, are reviewed. The responsibilities of the employees of departments and services of the leasing company in the mechanism of realization of financial leasing are indicated. The monitoring of several stages of the financial leasing mechanism has also been monitored.

Keywords: leasing, financial leasing, lessor, lessee, leasing operation.

Постановка проблеми. Відновлення сільськогосподарської галузі неможливе без використання ефективного механізму фінансового лізингу. А формування такого механізму неможливе без аналізу набутого як світового, так і вітчизняного досвіду взаємодії лізингових компаній із сільськогосподарськими товарвиробниками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання здійснення лізингових операцій знайшли своє відображення у працях В.Н. Кочеткова [1], В.В. Іванишина [2], Т.І. Галецької, О.І. Топішко [3], В.А. Горемикіна [4], Н.М. Внучкової [5], В.І. Міщенко [6], Р.П. Саблука [7], Ю.В. Сосюрко [8] та інших вчених-економістів. Зокрема, ними було запропоновано науково-практичні підходи до забезпечення реалізації операцій фінансового лізингу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас функціонування механізму лізингу в сільському господарстві недостатньо досліджене і потребує подальшого опрацювання.

Мета статті полягає в розгляді наявних проблем реалізації фінансового лізингу, дослідженні його механізму в сільському господарстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою з'ясування проблем реалізації механізму фінансового лізингу доцільно провести аналіз різноманітних наукових підходів до розуміння змісту механізму фінансового лізингу.

Група дослідників під керівництвом В.Н. Кочеткова [1, с. 33] акцентує увагу на складності та нерівномірності відносин, що формуються щодо лізингових обладдань, а тому виникає необхідність їх дослідження.

В.В. Іванишин в межах власного дослідження [2, с. 36] зазначає, що «роль економічного механізму полягає в тому, щоб адекватно, з мінімальними відхиленнями або взагалі без них, перенести в господарську діяльність економічну суть, економічний зміст того чи іншого економічного процесу, його призначення, конкретні цілі й завдання».

На думку Т.І. Галецької, О.І. Топішко [3], підвищення ефективності використання лізингу потребує суттєвого вдосконалення як основних елементів у його механізмі, так і збалансування цих елементів між собою, узгодження їх на основі єдиних теоретичних і методичних підходів.

Так, дослідники більшою чи меншою мірою торкаються питань, пов'язаних з механізмом лізингових відносин. Низка авторів, що вивчали механізм здійснення лізингових операцій [1; 4; 7], наголошує на його значимості для практичного використання під час формування оптимальних підходів до здійснення лізингових операцій. З метою глибшого розуміння зазначеної категорії з'ясуємо походження терміна «механізм».

У «Короткому економічному словнику» за редакцією А.Н. Азріліана механізм трактується як послідовність етапів, процесів, які визначають собою будь-які дії, явища; система, пристрій, який визначає порядок якого-небудь виду діяльності [9, с. 401].

Зважаючи на необхідність системного підходу до реалізації фінансового лізингу, варто

визначити роль та місце таких важливих елементів механізму, як суб'єкти та об'єкти, їх роль у лізинговому процесі, механізми регулювання та контролю за виконанням їх функцій.

Загалом попит на лізингові послуги диктується відсутністю фінансової можливості придбати основні засоби за власні кошти. Окрім цього, доступність лізингових операцій, швидкість оформлення необхідних документів, відсутність застави, невеликий розмір авансового платежу, гнучкий графік сплати лізингових платежів та інші переваги спонукають сільськогосподарські підприємства звертатися до лізингових компаній.

Отже, зосередимо увагу безпосередньо на процесі фінансового лізингу, який слід розглядати як низку послідовних етапів, таких як підготовчий, організаційний, експлуатаційний, завершальний.

Наукові розробки вітчизняних і закордонних науковців стосовно трактування етапів фінансового лізингу дають змогу стверджувати, що це питання є недостатньо дослідженим, а саме науковці виділяють різні за назвою етапи, хоча їх зміст і послідовність здебільшого є однаковими. Так, В.А. Горемикін [4, с. 339], Н.М. Внукова [5, с. 121], В.І. Міщенко [6, с. 60] виділяють три етапи, а саме підготовчий, організаційний та експлуатаційний. Дослідники Р.П. Саблук [7, с. 42], Ю.В. Сосюрко [8, с. 13], визначають такі основні етапи: підготовка і обґрунтування, юридичне оформлення, використання об'єкта лізингу, оформлення відносин після закінчення строку дії договору.

Визначення етапів не розкриває зміст механізму фінансового лізингу, а лише формує алгоритм дій лізингової угоди. В межах зазначених етапів формуються їх процедури, які характеризують кожен крок суб'єктів лізингової операції.

Огляд літературних джерел [4; 5; 6; 7; 8] дав змогу систематизувати послідовні процедури щодо формування механізму фінансового лізингу.

Так, на першому етапі здійснюються всі кроки, що необхідно реалізувати до укладання договору фінансового лізингу. Він розпочинається з подання майбутнім лізингоодержувачем заявки на отримання предметів лізингу і проведення з ним співбесіди. Як правило, ініціатором укладання договору є лізингоодержувач. Він самостійно вибирає предмет фінансового лізингу і постачальника або звертається до лізингодавця. Лізингоодержувач передає лізингодавцю обов'язковий пакет фінансових і юридичних документів, необхідних для прийняття рішення щодо надання лізингових послуг. Після детального вивчення всіх умов і особливостей лізингодавець приймає рішення щодо надання лізингової послуги. За позитивного результату лізингодавець оформляє заяву-наряд і передає постачальнику майна. За нестачі або відсутності власних коштів лізин-

гова фірма приймає рішення звернутися до банківської установи.

Важливу роль відіграє етап юридичного закріплення лізингових операцій. Зокрема, на цьому етапі укладаються кредитний договір між лізингодавцем і банком про надання кредиту для проведення лізингової операції, договір купівлі-продажу лізингового майна; акт прийняття-передачі предмета фінансового лізингу в експлуатацію, договір про технічне обслуговування техніки, договір про страхування майна, переданого в лізинг, лізинговий договір.

Експлуатаційний етап триває протягом дії договору фінансового лізингу, і успіх його проведення залежить від правильності оформлення документів на попередньому етапі. Зокрема, передбачається доставка, введення його в експлуатацію, експлуатація і збереження лізингового майна.

При цьому на даному етапі на лізингодавця покладено:

- здійснення моніторингу фінансово-господарської діяльності лізингоодержувача впродовж дії договору фінансового лізингу;
- здійснення моніторингу предмета лізингу (періодично робити огляд предмету фінансового лізингу, його умов зберігання й експлуатації, здійснення у встановлені строки технічних оглядів і сервісного обслуговування);
- здійснення моніторингу своєчасності сплати лізингових платежів;
- здійснення моніторингу страхування предмета лізингу та інших договорів.

Перехід до завершального етапу проводиться, по-перше, під час закінчення дії договору фінансового лізингу і переходу права власності від лізингодавця до лізингоодержувача, по-друге, під час завчасного припинення дії договору фінансового лізингу.

Загалом механізм здійснення операцій фінансового лізингу можна розцінювати як сукупність певних процедур, які вписуються в окремі етапи лізингу. Отже, кваліфікована й злагоджена робота працівників лізингової компанії має бути спрямована на оптимізацію механізму надання цієї фінансової послуги, що приведе до покращення взаємовідносин між контрагентами й уникнення спірних ситуацій.

Розглянемо обов'язки співробітників відділів і служб лізингової компанії в механізмі здійснення фінансового лізингу (табл. 1).

Загалом підготовчий етап фактично представляє для лізингової компанії оцінку власних перспектив вчасно і в повному обсязі одержувати лізингові платежі від майбутнього лізингоодержувача. Впродовж початкової консультації менеджер ознайомлює лізингоодержувача з інформацією щодо лізингової компанії; сутності фінансового лізингу; порядку здійснення лізингової операції; повідомляє про основні вимоги щодо лізингоодержувача; обговорює умови подальшої співпраці. Представивши пакет документів на вимогу лізингода-

Таблиця 1

**Функціональні обов'язки основних фахівців лізингової компанії
в процесі реалізації фінансового лізингу**

Основні фахівці лізингової компанії	Етапи здійснення операції фінансового лізингу			
	Підготовчий	Організаційний	Експлуатаційний	Завершальний
Менеджер	<ul style="list-style-type: none"> – надання майбутньому клієнту інформації щодо операції фінансового лізингу; – прийняття заявки на об'єкт лізингу; – проведення первинного скорингу; – узгодження комерційної пропозиції; – прийняття пакета документів від лізингоодержувача; – здійснення аналізу фінансово-господарської діяльності лізингоодержувача 	<ul style="list-style-type: none"> – підготовка проєктів договірної документації; – підготовка договору фінансового лізингу; – погодження договорів купівлі-продажу предмета лізингу; – підготовка договору страхування; – підписання договірної документації з лізингоодержувачем 	<ul style="list-style-type: none"> – здійснення контролю надходження авансового платежу від лізингоодержувача; – моніторинг фінансово-господарської діяльності лізингоодержувача; – моніторинг вчасності сплати лізингових платежів; – моніторинг страхування предмета лізингу 	проведення звіряння взаєморозрахунків за договором фінансового лізингу
Юрист	здійснення експертизи юридичних документів, представлених лізингоодержувачем		<ul style="list-style-type: none"> – підготовка договору на технічне обслуговування предмета фінансового лізингу; – моніторинг виконання умов договору лізингу 	підготовка договору купівлі-продажу предмета лізингу лізингоодержувачем або договору пролонгації фінансового лізингу
Служба безпеки	перевірка інформації щодо господарської діяльності лізингоодержувача та його ділової репутації			
Експерт з об'єкту	перевірка відповідності вказаних у лізинговій заявці специфікацій їх ринкової вартості	перевірка предмета лізингу згідно з договором поставки або купівлі-продажу	моніторинг предмета лізингу (перевірка умов зберігання, способів використання предмета лізингу, технічного огляду; сервісного обслуговування)	
Лізинговий комітет	прийняття рішення про укладання договору фінансового лізингу			

Джерело: розроблено автором

вача, сільськогосподарський лізингоодержувач очікує на рішення лізингового комітету щодо прийняття чи відхилення заявки на предмет лізингу. У разі зацікавлення обох сторін їх співпраця продовжується. Майбутній лізингоодержувач повинен спрогнозувати економічну ефективність від співпраці з лізинговою компанією. Таким чином, попередній етап закладає підвалини майбутніх взаємовідносин і, на нашу думку, є ключовим.

Втім, організаційний етап є фактично продовженням попередніх домовленостей і оцінок, що закріплюються відповідною низкою договорів.

Відзначимо, що на експлуатаційному етапі працівники компанії, відповідно до строків, вказаних в табл. 2, здійснюють моніторинг фінансово-господарської діяльності лізингоодержувача; вчасності сплати лізингових платежів; страхування предмета лізингу і сплати

страхових внесків; предмета лізингу, що включає в себе перевірку умов зберігання, способів використання предмета лізингу, технічного огляду; сервісного обслуговування. При цьому шляхом аналізу досліджують взаємовідносини лізингової компанії з сільськогосподарськими лізингоодержувачами, акцентуючи увагу на такому положенні: порушення щодо стану та наявності предмету лізингу; погіршення фінансового стану лізингоодержувача; порушення щодо цільового використання предмета лізингу; невчасна сплата лізингових платежів; невчасна сплата страхових платежів.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз засвідчив, що для розвитку фінансового лізингу на вітчизняному ринку фінансових послуг існує низка невирішених проблем. Особливо актуальними вони є для галузі сільського господарства, в якому техніка є одним з основних засобів

Таблиця 2

Моніторинг експлуатаційного етапу і закриття договору фінансового лізингу

№	Назва моніторингу	Зміст моніторингу	Період здійснення
1	Моніторинг фінансово-господарської діяльності лізингодержувача	Перевірка фінансових та податкових звітів, які, згідно з договором фінансового лізингу, лізингодавець повинен подавати до лізингової компанії.	Впродовж терміну дії договору фінансового лізингу.
2	Моніторинг предмета лізингу	Перевірка вчасності подання довідок про технічний стан предмета лізингу; перевірка умов зберігання та відповідність їх умовам, визначеним в лізинговому договорі; перевірка способів використання предмета лізингу (відповідно до цільового призначення); перевірка проведення технічного огляду та сервісного обслуговування.	1 раз на рік; 1 раз в квартал; 1 раз в квартал; 1 раз в квартал.
3	Моніторинг своєчасності і повноти сплати лізингових платежів	Перевірка своєчасності і повноти сплати лізингових платежів.	Згідно з графіком, сформованим в бухгалтерії.
4	Моніторинг страхування	Перевірка своєчасності і повноти сплати страхових платежів, якщо лізингодержувач самостійно сплачує страхові платежі; перевірка своєчасності і повноти сплати страхових платежів бухгалтерією лізингової компанії, якщо лізингодавач сплачує страхові платежі.	Згідно з договором страхування; згідно з терміном сплати, зазначеним в договорі страхування.
5	Закриття договору фінансового лізингу	Проведення звіряння взаєморозрахунків за договором фінансового лізингу; погашення залишку заборгованості; формування, узгодження і підписання договору купівлі-продажу предмета фінансового лізингу.	На дату звернення щодо закриття та викупу предмета лізингу.

Джерело: розроблено автором

виробництва, а специфіка діяльності характеризується підвищеною ризикованістю. Тому важливо, щоб механізм здійснення фінансового лізингу формувався з послідовно сформованих етапів, які б включали в себе відповідні логічно завершені заходи, спрямовані на досягнення мети фінансового лізингу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Организация лизинговых операций / [В.Н. Кочетков, Е.В. Краева, О.В. Кочеткова]. – К. : Украинско-финский институт менеджмента и бизнеса, 1998. – 126 с.
2. Іванишин В.В. Роль лізингу в забезпеченні сільськогосподарських підприємств засобами механізації / В.В. Іванишин. – К. : ІАЕ УААН, 2003. – 294 с.
3. Галецька Т.І. Основні напрями економічних взаємовідносин партнерів по агролізингу / Т.І. Галецька, О.І. Топішко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eprints.ua.edu.ua/1020/1/osnovni.pdf>.
4. Горемыкин В.А. Лизинг : [учебник] / В.А. Горемыкин. – 2-е изд., испр. и доп. / В.А. Горемыкин. – М. : Информационно-издательский дом «Филинь» ; Информцентр XXI, 2008. – 944 с.
5. Внукова Н.Н. Мир лизинга / Н.Н. Внукова, О.В. Ольховников. – Х. : ОСНОВА, 1994. – 224 с.
6. Основи лізингу : [навч. посібник] / [В.І. Міщенко, О.Г. Луб'яницький, Н.Г. Слав'янська]. – К. : Товариство «Знання», КОО, 1997. – 138 с.
7. Саблук Р.П. Фінансовий лізинг в АПК : [монографія] / Р.П. Саблук. – К. : ІАЕ УААН, 2003. – 178 с.
8. Перспективи розвитку екологічного лізингу в Україні / [Ю.В. Сосюрко, А.К. Шидловський, В.Я. Жуйков, С.М. Брайковський та ін.]. – К. : Аверс, 1999. – 71 с.
9. Краткий экономический словарь / под ред А.Н. Азрилиана. – М. : Институт новой экономики, 2001. – 1088 с.